

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди

Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1925 чылда
үндүрүлгөттөгө.

1966 ч.
ИЮНЬ
26
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 150 (6481).

Өрттө 2 көп.

БАЙЫРЛАЛ-БИЛЕ, АНЫЯК ОЧНУКТЕР! Дөскөл чок чалбы назын

Байырла! Бистер календарны ажа тыткаш көр болзувусса, мызыл бууду-биле байырлап деп бизжээ сестерге база-ла таварышкылаар бис. Бистиң чуртувусса байырлаптыг хүнер буруу боттары онзагай байдалдыг. Ынчаарга чыл бүрүдө-ле июнның сөөлүгү воскресеньемин Совет аныяктарың хуну мылдыр донатаан. Ынчангаш бөгүн чалың назының байырлаң.

Бистиң алдарлыг аныяктарыбыс бодунуң байырлалын бо чалын совет улус СЭКП-ниң XXIII съездинин шийтирилгелерин политиктиг улуг надурлуукунуң болгаш соруу киришкенин байдал-биле боттандырып турар үедэ эрттирип турар. Ленинниң комсомол, совет аныяктар партияның кандыг-даа мыйгырылганын изиг күзөл, маадырлыг амыл херектери-биле харыылаар чаагай чачылдыг. Чуртунуң хол дөгбэзи, орук-ис чок черлеринде байлаан ажылгалга киририкчи, Сибириниң болгаш соңгу-чүктүг туугуларынче, көдөз амыл-агының берге участктарынче, эртемниң болгаш техниканың бедиктеринче, комсомолу штурманаарынче боттарының улуг аныяктары коммунисттер-биле кады олар эрес-адам чоруп турарын булгу улус ханы сеткил ханышкыны-биле хүлээп көрүп турар.

Ам бисте комсомолчу-аныяктарың тууду азы аныяктар бригадазы, фермазы, эвензү деп сөстөр чоргаар дыңналып аларган. Бистиң чуртунуң 53 нацияларынның оолдары, ыстыкы амылал турар Бүгү-заилдиги комсомолчу шалыпчы тууду — «Тыва даг-дугу» болгаш беш чылдың эң чутула туугуларынның бирээзи — «Тыва кобальт» комбинаттары чалың назының кылтыгышкыныг күжү, энергиясы, талантызы-биле туулуп турарың маада чикер кылдыр чугалаарга четчир. Бо онза чутула туугуларда Күжүгет Малдар-оолдун, Евгений Черненкоң болгаш Михаил Чертыгашевтиң аныяктар бригадалары боттарының телептиг күш-ажылы-биле бүгү республикага алдарып турар. Оң-биле кады Кызылдың № 3 АТА-зында беш чыл планын 3 чыл 8 ай иштинде күүсөдир хүлээлгени алган Иван Фроленкоң аныяк чолазылар бригаданың болгаш беш чыл планын дөт чыл беш ай иштинде күүсөдир деп сөзүн берген республика типографиязының аныяктарының патриоттуг амыл-херектерин дугайын база-ла чоргаарал-биле чугалаар херек. Оларның сөглөз сөзү амыл-херээ-биле карышпай турар. Чижээ, аныяк чолазылар беш айларның планын майның эгизинде-ле 145 хүү күүсеткен.

Боттарының кайгамчык амыл-херектери-биле бүгү чоннуң бедик хүндүткелин чедип алган аныяк кижилерин көдөз амыл-агың будурулгенин болгаш культура амыдыралының, садыгың шугумундан база-ла чүс-чүзү-биле көргүзүп болур. Оларның хей-хейүүнү күш-ажылын Төрзөн чурт бедик-биле үнелзэн. «Ээли» совхозта хойну-бригадир Мукайлы Маадыр-оолду, Каа-Хем районда «Кызыл туң» колхозтуң саанчызы Галина Блинзованы чон ССР-ниң Дээди Совединиң депутатынга соңгаан. Оң-биле кады бо чалын амыл-херекке шыгарган чедишкенин дээш чактангы орденнери болгаш медалдары-биле шаңктаткан аныяктар база бисте эвээш эвес. Ол дээрже, хойну Монгуш Алай-оол, саанчылар: Светлана Кунуу, Юм Чечек, Саа Саара, Татьяна Назаштай, Олар Шортан база садыгың Лилия Чооду болгаш оон-даа өскөлдөр-дир. Шаң ыдыг бедик хүндүткелди чедип алган кижилерге чон чоргаарланыр эргелиг.

Бөгүн, байырлаптыг хүнүдө бистиң аныяктарыбыз, алдарлыг амыл-херектерин дугайын чугалап тургаш, аныяк өскөндөр-биле амылга эң кол чүдүлүп утуп болгаш ужуру. Ол талазы-биле СЭКП-ниң XXIII съездинде дөдгөй болгаш сөздүгү-биле айткан. Ол съездине СЭКП ТН-ның өтчөт илетилгиде мында дээр:

Делгем базымнар

Чайың изиг хүнү алдыннангач херелдерин чажып турда, спорттук хептерил, арын-шырайы хүнге додуга берген, бир үең чалыңлар дөрбелчиней чыскаалыпканнар. Олар бөлүк-бөлүк аайы-биле тускай эмблемаларыг, ында районнарын аттарын бижигилеп каан. Эң ылангы Тожунуу болгаш Кызылдың онзаланып турган. Ол болза, бистиң республиканың аныяктарының болгаш комсомолчуларының «Маадырлар бистин-биле кады» деп девизтиң адаа-биле эрттирген слеттүн киржикчилериниң чыгып келгени-дир.

Тываның бүгү-ле булуңурундан 250 ажыг кижиг чыгып келген. Слеттүн штаб даргазы эш Х. Сириин ВЛКСМ Тыва обкомунун бирги секретары эш Г. Ширинге рапортуң берген. Ол слеттүн киржикчилеринге байыр чедирип, районнарга эрткилзэн слеттарын политик талазы-биле бедик, организээс талазы-биле эки болгулаанын онзалап демдегелеп, аңаа мун-мун оолдарын, кыстарын болгаш шкоаларынын киришкенин, чаа-чаа он-он музейлерин ажиттынганын, тураскаалдар чырынга хей түнүгү ашка-мөңгүнүң чыгынганын айткан.

Оң сөөлүндө ДОСААФ-тың область комитетинин даргазы эш И. Финогин сөс алгаш, аныяктарын Төрзөн турт камгала-лынга кажан-кезээде белен болурун, боттарының кадыкшылын быжылгап, күш-культуруж болгаш турисчи база шеригжиткен оюннарга идепхейли-биле киришин, дайын чимизинчилериниң бүгү-ле оралдажышкынынын чылча шаап илердеринге болгаш сойлааларыга идея талазы-биле каннаган турарынче кыйгырган. «Урожай» нитилелиниң область комитетинин даргазы эш Н. Капустин спортту массалыг болдурунче аныяк кижиг буруу сагыш салып, бодун долгандыр хей-хей кижилерин эвэлдеп, бүгү тала сайырзаңгай, коммунизмниң өзүлүг тургузукчулары болурунга боттарын амдыгааштан эгелеп белеткээрин слеттүн киржикчилеринге онзалап чугала-лаан. Ынчангаш «Маадырлар бистин-биле кады» деп девизтиң адаа-биле эртер республика слетунун кызыл тугу көдүртүнген болгаш оон дөдгөргөй өтчөдүн дараазында солундан номчуур силер.

О. СУВАКПИТ.

Францияның президентиизи Новосибирскиде

НОВОСИБИРСК. (СЭТА). Францияның Президентизи генерал Шарль де Голль июнь 24-те аар электромашыны туудуу заводунга чораш. Оң-биле кады ССР-ниң Дээди Совединиң Президиунуң Даргазы Н. В. Подгорный барган. Улуг болгаш карын электрия машиналары будурун үндүрүп турар будурулгениң амылчылары аныяктарга өзгөчө байыр чедирген. Завод директору П. Е. Бауэнов будурулгениң канчаар хөгжүп турарыгын дугайын чугалаан.

Новосибирск заводунуң француз будурулгелер-биле кады ажылдап чыгылыгына сеткил ханып турарын Президент илгерейтсөө, ол кады ажылдап чыгылыгы улам ыңай калбар-тыр херек деп демдегелзэ. Оон соонда де Голль, Н. В. Подгорный болгаш оларын үдөн кижилер заводту эргип көргөн.

НОВОСИБИРСК. (СЭТА). Сибириниң өртем төвү-академик хойрайтга июнь 24-те Францияның Президентизи генерал Шарль де Голль чораш. Оң-биле кады Н. В. Подгорный, француз болгаш совет албан кижилери чораш.

Аалчылары өртемдерин бажыңчыга чаап чедирген. ССР-ниң Эртемнер академиясының Сибирь салдырыны даргазы академик М. А. Лаврентьев оларга байыр чедирген. Францияның Президентизи келгени Францияның болгаш Совет Эвезилениң өртемдериниң улам ыңайыг чооктуу ажылыгына чедирген деп бугаарыла ол илгерей-

дээр. Дашткы чурттар-биле бо өртем төвүнү харылаалары ол чугалаан. Сөөлүгү чурттарда ол харылаалар өскөн. 1965 чылда бажың аңаа 800 ажыг дашткы өртемдер чораш, а Францияда 70 өртемдер келген. Академик хойрай-нык ийи чүс ажыг өртем амылчылары аям-бүтү чурттарга чораш.

— Бистин институттарымыс француз өртемдерин турар болза өрүктүг болур ыңай-деп. М. А. Лаврентьев чугалаан. — Ажылдарыңга эң-те таарымчалыг байдалдарың оларга тургузуп берип болур бис. Француз болгаш орус өртемдериниң дем паткан күткөшкенин илгерейтсөө, ол кады ажылдап чыгылыгы улам ыңай калбар-тыр херек деп демдегелзэ.

Оон соонда де Голль, Н. В. Подгорный болгаш оларын үдөн кижилер заводту эргип көргөн.

НОВОСИБИРСК. (СЭТА). Сибириниң өртем төвү-академик хойрайтга июнь 24-те Францияның Президентизи генерал Шарль де Голль чораш. Оң-биле кады Н. В. Подгорный, француз болгаш совет албан кижилери чораш.

Аалчылары өртемдерин бажыңчыга чаап чедирген. ССР-ниң Эртемнер академиясының Сибирь салдырыны даргазы академик М. А. Лаврентьев оларга байыр чедирген. Францияның Президентизи келгени Францияның болгаш Совет Эвезилениң өртемдериниң улам ыңайыг чооктуу ажылыгына чедирген деп бугаарыла ол илгерей-

дээр. Дашткы чурттар-биле бо өртем төвүнү харылаалары ол чугалаан. Сөөлүгү чурттарда ол харылаалар өскөн. 1965 чылда бажың аңаа 800 ажыг дашткы өртемдер чораш, а Францияда 70 өртемдер келген. Академик хойрай-нык ийи чүс ажыг өртем амылчылары аям-бүтү чурттарга чораш.

— Бистин институттарымыс француз өртемдерин турар болза өрүктүг болур ыңай-деп. М. А. Лаврентьев чугалаан. — Ажылдарыңга эң-те таарымчалыг байдалдарың оларга тургузуп берип болур бис. Француз болгаш орус өртемдериниң дем паткан күткөшкенин илгерейтсөө, ол кады ажылдап чыгылыгы улам ыңай калбар-тыр херек деп демдегелзэ.

Оон соонда де Голль, Н. В. Подгорный болгаш оларын үдөн кижилер заводту эргип көргөн.

НОВОСИБИРСК. (СЭТА). Сибириниң өртем төвү-академик хойрайтга июнь 24-те Францияның Президентизи генерал Шарль де Голль чораш. Оң-биле кады Н. В. Подгорный, француз болгаш совет албан кижилери чораш.

Аалчылары өртемдерин бажыңчыга чаап чедирген. ССР-ниң Эртемнер академиясының Сибирь салдырыны даргазы академик М. А. Лаврентьев оларга байыр чедирген. Францияның Президентизи келгени Францияның болгаш Совет Эвезилениң өртемдериниң улам ыңайыг чооктуу ажылыгына чедирген деп бугаарыла ол илгерей-

дээр. Дашткы чурттар-биле бо өртем төвүнү харылаалары ол чугалаан. Сөөлүгү чурттарда ол харылаалар өскөн. 1965 чылда бажың аңаа 800 ажыг дашткы өртемдер чораш, а Францияда 70 өртемдер келген. Академик хойрай-нык ийи чүс ажыг өртем амылчылары аям-бүтү чурттарга чораш.

— Бистин институттарымыс француз өртемдерин турар болза өрүктүг болур ыңай-деп. М. А. Лаврентьев чугалаан. — Ажылдарыңга эң-те таарымчалыг байдалдарың оларга тургузуп берип болур бис. Француз болгаш орус өртемдериниң дем паткан күткөшкенин илгерейтсөө, ол кады ажылдап чыгылыгы улам ыңай калбар-тыр херек деп демдегелзэ.

Оон соонда де Голль, Н. В. Подгорный болгаш оларын үдөн кижилер заводту эргип көргөн.

НОВОСИБИРСК. (СЭТА). Сибириниң өртем төвү-академик хойрайтга июнь 24-те Францияның Президентизи генерал Шарль де Голль чораш. Оң-биле кады Н. В. Подгорный, француз болгаш совет албан кижилери чораш.

Аалчылары өртемдерин бажыңчыга чаап чедирген. ССР-ниң Эртемнер академиясының Сибирь салдырыны даргазы академик М. А. Лаврентьев оларга байыр чедирген. Францияның Президентизи келгени Францияның болгаш Совет Эвезилениң өртемдериниң улам ыңайыг чооктуу ажылыгына чедирген деп бугаарыла ол илгерей-

дээр. Дашткы чурттар-биле бо өртем төвүнү харылаалары ол чугалаан. Сөөлүгү чурттарда ол харылаалар өскөн. 1965 чылда бажың аңаа 800 ажыг дашткы өртемдер чораш, а Францияда 70 өртемдер келген. Академик хойрай-нык ийи чүс ажыг өртем амылчылары аям-бүтү чурттарга чораш.

— Бистин институттарымыс француз өртемдерин турар болза өрүктүг болур ыңай-деп. М. А. Лаврентьев чугалаан. — Ажылдарыңга эң-те таарымчалыг байдалдарың оларга тургузуп берип болур бис. Француз болгаш орус өртемдериниң дем паткан күткөшкенин илгерейтсөө, ол кады ажылдап чыгылыгы улам ыңай калбар-тыр херек деп демдегелзэ.

Оон соонда де Голль, Н. В. Подгорный болгаш оларын үдөн кижилер заводту эргип көргөн.

НОВОСИБИРСК. (СЭТА). Сибириниң өртем төвү-академик хойрайтга июнь 24-те Францияның Президентизи генерал Шарль де Голль чораш. Оң-биле кады Н. В. Подгорный, француз болгаш совет албан кижилери чораш.

Аалчылары өртемдерин бажыңчыга чаап чедирген. ССР-ниң Эртемнер академиясының Сибирь салдырыны даргазы академик М. А. Лаврентьев оларга байыр чедирген. Францияның Президентизи келгени Францияның болгаш Совет Эвезилениң өртемдериниң улам ыңайыг чооктуу ажылыгына чедирген деп бугаарыла ол илгерей-

дээр. Дашткы чурттар-биле бо өртем төвүнү харылаалары ол чугалаан. Сөөлүгү чурттарда ол харылаалар өскөн. 1965 чылда бажың аңаа 800 ажыг дашткы өртемдер чораш, а Францияда 70 өртемдер келген. Академик хойрай-нык ийи чүс ажыг өртем амылчылары аям-бүтү чурттарга чораш.

— Бистин институттарымыс француз өртемдерин турар болза өрүктүг болур ыңай-деп. М. А. Лаврентьев чугалаан. — Ажылдарыңга эң-те таарымчалыг байдалдарың оларга тургузуп берип болур бис. Француз болгаш орус өртемдериниң дем паткан күткөшкенин илгерейтсөө, ол кады ажылдап чыгылыгы улам ыңай калбар-тыр херек деп демдегелзэ.

Оон соонда де Голль, Н. В. Подгорный болгаш оларын үдөн кижилер заводту эргип көргөн.

НОВОСИБИРСК. (СЭТА). Сибириниң өртем төвү-академик хойрайтга июнь 24-те Францияның Президентизи генерал Шарль де Голль чораш. Оң-биле кады Н. В. Подгорный, француз болгаш совет албан кижилери чораш.

Аалчылары өртемдерин бажыңчыга чаап чедирген. ССР-ниң Эртемнер академиясының Сибирь салдырыны даргазы академик М. А. Лаврентьев оларга байыр чедирген. Францияның Президентизи келгени Францияның болгаш Совет Эвезилениң өртемдериниң улам ыңайыг чооктуу ажылыгына чедирген деп бугаарыла ол илгерей-

дээр. Дашткы чурттар-биле бо өртем төвүнү харылаалары ол чугалаан. Сөөлүгү чурттарда ол харылаалар өскөн. 1965 чылда бажың аңаа 800 ажыг дашткы өртемдер чораш, а Францияда 70 өртемдер келген. Академик хойрай-нык ийи чүс ажыг өртем амылчылары аям-бүтү чурттарга чораш.

— Бистин институттарымыс француз өртемдерин турар болза өрүктүг болур ыңай-деп. М. А. Лаврентьев чугалаан. — Ажылдарыңга эң-те таарымчалыг байдалдарың оларга тургузуп берип болур бис. Француз болгаш орус өртемдериниң дем паткан күткөшкенин илгерейтсөө, ол кады ажылдап чыгылыгы улам ыңай калбар-тыр херек деп демдегелзэ.

Оон соонда де Голль, Н. В. Подгорный болгаш оларын үдөн кижилер заводту эргип көргөн.

НОВОСИБИРСК. (СЭТА). Сибириниң өртем төвү-академик хойрайтга июнь 24-те Францияның Президентизи генерал Шарль де Голль чораш. Оң-биле кады Н. В. Подгорный, француз болгаш совет албан кижилери чораш.

Аалчылары өртемдерин бажыңчыга чаап чедирген. ССР-ниң Эртемнер академиясының Сибирь салдырыны даргазы академик М. А. Лаврентьев оларга байыр чедирген. Францияның Президентизи келгени Францияның болгаш Совет Эвезилениң өртемдериниң улам ыңайыг чооктуу ажылыгына чедирген деп бугаарыла ол илгерей-

дээр. Дашткы чурттар-биле бо өртем төвүнү харылаалары ол чугалаан. Сөөлүгү чурттарда ол харылаалар өскөн. 1965 чылда бажың аңаа 800 ажыг дашткы өртемдер чораш, а Францияда 70 өртемдер келген. Академик хойрай-нык ийи чүс ажыг өртем амылчылары аям-бүтү чурттарга чораш.

— Бистин институттарымыс француз өртемдерин турар болза өрүктүг болур ыңай-деп. М. А. Лаврентьев чугалаан. — Ажылдарыңга эң-те таарымчалыг байдалдарың оларга тургузуп берип болур бис. Француз болгаш орус өртемдериниң дем паткан күткөшкенин илгерейтсөө, ол кады ажылдап чыгылыгы улам ыңай калбар-тыр херек деп демдегелзэ.

Оон соонда де Голль, Н. В. Подгорный болгаш оларын үдөн кижилер заводту эргип көргөн.

НОВОСИБИРСК. (СЭТА). Сибириниң өртем төвү-академик хойрайтга июнь 24-те Францияның Президентизи генерал Шарль де Голль чораш. Оң-биле кады Н. В. Подгорный, француз болгаш совет албан кижилери чораш.

Аалчылары өртемдерин бажыңчыга чаап чедирген. ССР-ниң Эртемнер академиясының Сибирь салдырыны даргазы академик М. А. Лаврентьев оларга байыр чедирген. Францияның Президентизи келгени Францияның болгаш Совет Эвезилениң өртемдериниң улам ыңайыг чооктуу ажылыгына чедирген деп бугаарыла ол илгерей-

дээр. Дашткы чурттар-биле бо өртем төвүнү харылаалары ол чугалаан. Сөөлүгү чурттарда ол харылаалар өскөн. 1965 чылда бажың аңаа 800 ажыг дашткы өртемдер чораш, а Францияда 70 өртемдер келген. Академик хойрай-нык ийи чүс ажыг өртем амылчылары аям-бүтү чурттарга чораш.

— Бистин институттарымыс француз өртемдерин турар болза өрүктүг болур ыңай-деп. М. А. Лаврентьев чугалаан. — Ажылдарыңга эң-те таарымчалыг байдалдарың оларга тургузуп берип болур бис. Француз болгаш орус өртемдериниң дем паткан күткөшкенин илгерейтсөө, ол кады ажылдап чыгылыгы улам ыңай калбар-тыр херек деп демдегелзэ.

Оон соонда де Голль, Н. В. Подгорный болгаш оларын үдөн кижилер заводту эргип көргөн.

НОВОСИБИРСК. (СЭТА). Сибириниң өртем төвү-академик хойрайтга июнь 24-те Францияның Президентизи генерал Шарль де Голль чораш. Оң-биле кады Н. В. Подгорный, француз болгаш совет албан кижилери чораш.

Аалчылары өртемдерин бажыңчыга чаап чедирген. ССР-ниң Эртемнер академиясының Сибирь салдырыны даргазы академик М. А. Лаврентьев оларга байыр чедирген. Францияның Президентизи келгени Францияның болгаш Совет Эвезилениң өртемдериниң улам ыңайыг чооктуу ажылыгына чедирген деп бугаарыла ол илгерей-

дээр. Дашткы чурттар-биле бо өртем төвүнү харылаалары ол чугалаан. Сөөлүгү чурттарда ол харылаалар өскөн. 1965 чылда бажың аңаа 800 ажыг дашткы өртемдер чораш, а Францияда 70 өртемдер келген. Академик хойрай-нык ийи чүс ажыг өртем амылчылары аям-бүтү чурттарга чораш.

— Бистин институттарымыс француз өртемдерин турар болза өрүктүг болур ыңай-деп. М. А. Лаврентьев чугалаан. — Ажылдарыңга эң-те таарымчалыг байдалдарың оларга тургузуп берип болур бис. Француз болгаш орус өртемдериниң дем паткан күткөшкенин илгерейтсөө, ол кады ажылдап чыгылыгы улам ыңай калбар-тыр херек деп демдегелзэ.

Оон соонда де Голль, Н. В. Подгорный болгаш оларын үдөн кижилер заводту эргип көргөн.

НОВОСИБИРСК. (СЭТА). Сибириниң өртем төвү-академик хойрайтга июнь 24-те Францияның Президентизи генерал Шарль де Голль чораш. Оң-биле кады Н. В. Подгорный, француз болгаш совет албан кижилери чораш.

Аалчылары өртемдерин бажыңчыга чаап чедирген. ССР-ниң Эртемнер академиясының Сибирь салдырыны даргазы академик М. А. Лаврентьев оларга байыр чедирген. Францияның Президентизи келгени Францияның болгаш Совет Эвезилениң өртемдериниң улам ыңайыг чооктуу ажылыгына чедирген деп бугаарыла ол илгерей-

дээр. Дашткы чурттар-биле бо өртем төвүнү харылаалары ол чугалаан. Сөөлүгү чурттарда ол харылаалар өскөн. 1965 чылда бажың аңаа 800 ажыг дашткы өртемдер чораш, а Францияда 70 өртемдер келген. Академик хойрай-нык ийи чүс ажыг өртем амылчылары аям-бүтү чурттарга чораш.

— Бистин институттарымыс француз өртемдерин турар болза өрүктүг болур ыңай-деп. М. А. Лаврентьев чугалаан. — Ажылдарыңга эң-те таарымчалыг байдалдарың оларга тургузуп берип болур бис. Француз болгаш орус өртемдериниң дем паткан күткөшкенин илгерейтсөө, ол кады ажылдап чыгылыгы улам ыңай калбар-тыр херек деп демдегелзэ.

Оон соонда де Голль, Н. В. Подгорный болгаш оларын үдөн кижилер заводту эргип көргөн.

НОВОСИБИРСК. (СЭТА). Сибириниң өртем төвү-академик хойрайтга июнь 24-те Францияның Президентизи генерал Шарль де Голль чораш. Оң-биле кады Н. В. Подгорный, француз болгаш совет албан кижилери чораш.

Аалчылары өртемдерин бажыңчыга чаап чедирген. ССР-ниң Эртемнер академиясының Сибирь салдырыны даргазы академик М. А. Лаврентьев оларга байыр чедирген. Францияның Президентизи келгени Францияның болгаш Совет Эвезилениң өртемдериниң улам ыңайыг чооктуу ажылыгына чедирген деп бугаарыла ол илгерей-

дээр. Дашткы чурттар-биле бо өртем төвүнү харылаалары ол чугалаан. Сөөлүгү чурттарда ол харылаалар өскөн. 1965 чылда бажың аңаа 800 ажыг дашткы өртемдер чораш, а Францияда 70 өртемдер келген. Академик хойрай-нык ийи чүс ажыг өртем амылчылары аям-бүтү чурттарга чораш.

— Бистин институттарымыс француз өртемдерин турар болза өрүктүг болур ыңай-деп. М. А. Лаврентьев чугалаан. — Ажылдарыңга эң-те таарымчалыг байдалдарың оларга тургузуп берип болур бис. Француз болгаш орус өртемдериниң дем паткан күткөшкенин илгерейтсөө, ол кады ажылдап чыгылыгы улам ыңай калбар-тыр херек деп демдегелзэ.

Оон соонда де Голль, Н. В. Подгорный болгаш оларын үдөн кижилер заводту эргип көргөн.

НОВОСИБИРСК. (СЭТА). Сибириниң өртем төвү-академик хойрайтга июнь 24-те Францияның Президентизи генерал Шарль де Голль чораш. Оң-биле кады Н. В. Подгорный, француз болгаш совет албан кижилери чораш.

Аалчылары өртемдерин бажыңчыга чаап чедирген. ССР-ниң Эртемнер академиясының Сибирь салдырыны даргазы академик М. А. Лаврентьев оларга байыр чедирген. Францияның Президентизи келгени Францияның болгаш Совет Эвезилениң өртемдериниң улам ыңайыг чооктуу ажылыгына чедирген деп бугаарыла ол илгерей-

дээр. Дашткы чурттар-биле бо өртем төвүнү харылаалары ол чугалаан. Сөөлүгү чурттарда ол харылаалар өскөн. 1965 чылда бажың аңаа 800 ажыг дашткы өртемдер чораш, а Францияда 70 өртемдер келген. Академик хойрай-нык ийи чүс ажыг өртем амылчылары аям-бүтү чурттарга чораш.

— Бистин институттарымыс француз өртемдерин турар болза өрүктүг болур ыңай-деп. М. А. Лаврентьев чугалаан. — Ажылдарыңга эң-те таарымчалыг байдалдарың оларга тургузуп берип болур бис. Француз болгаш орус өртемдериниң дем паткан күткөшкенин илгерейтсөө, ол кады ажылдап чыгылыгы улам ыңай калбар-тыр херек деп демдегелзэ.

Оон соонда де Голль, Н. В. Подгорный болгаш оларын үдөн кижилер заводту эргип көргөн.

НОВОСИБИРСК. (СЭТА). Сибириниң өртем төвү-академик хойрайтга июнь 24-те Францияның Президентизи генерал Шарль де Голль чораш. Оң-биле кады Н. В.

БАЙЫРЛАП ТУР БИС

Партия

Июнь 26 — Совет аныяктарның хүну. Бистиң Төрзөн чуртувустуң чалыны аныяктарының чырыкты-лаңчан байырлап чыдың-на июнь айның сөөлүгү үлүг хүнүнде демделеп эрттирип турар. Бо байырлап чүгө аныяктарны эвес, харын-даа бүгү совет кижилериники байырла-лы. Бистиң чурттуң чурттакчы чоңу-нун чартың беди 26 хардан кууду азылгы кижилер. Оон ийик 90 мил-лион совет кижилер Ленинни комсо-молдун хүрээлениңе каңалып да-дыкканнар. Ынчанга аныяк-есени-ниң соңуургалдары, ажил-ижи бол-гаш сорулгалары аларга билдинер болгаш чок. А аныяктарның муң-муң кижизикчилериники болгаш удурунчуларына совет аныяктар-ның хүну—июнь 26 база үлүг бол-гаш өөрүшкүлүг байырладаларны би-рээм.

Бо чылым совет аныяктар бодунуң байырлап партианың XXIII съез-дининиң төгүлүгү шиттирлеринге сорук кирген политиктиг болгаш аныяк-агыймы бедиң кеңдүүлүкүнүнүң оңогай байдалында үткүп ту-рарлар. Совет аныяктарының телептиг авангарды—23 миллион некижүүнүң Ленинни комсомол төгүлүгү беш чылда бодунуң мурнунда салдыгын сорулгаларын эң үлүг комсомол ху-ралына—комсомолдун XV съезди-нинге төдөрктөн.

ССРЗ-ниң Дээди Советинге соң-гудаларга совет аныяктар эң-не малемейки киришкенер. Партиа-ның, комсомолдун болгаш Совет күрүнениң амыдыралында бо ий-гамчытыг болушунуңар амгы Аны-

яктар хүнүңе ханы политиктиг үт-кө-шынаны кирип турары билдин-гир.

Тываның аныяктары, бүгү совет аныяк кижилер-биле бир демей, бо-дунуң байырлап ажил-ише бол-гаш өөредилгеге чаа-чаа чедишкени-нерлиг утканнар. Байырлап чыдың-геринде манталды чедиң алган боду-рулгениң чус-чус мурнакчылары—байырлап мурнуңдагы күш-ажылың-вахтаның тилекчилери өл. Олар үлөтүр болгаш көдөз ажил-агый бу-дурүлгениңде-даа, транспорт болгаш хандырылгы черлеринде-даа хей. Ортумак школаны чедишкениң доозуп турарларга Совет аныяктар-ның хүну — ийи дакпыр байырлап. Бо хүнүңде олар амыдыралының дараазында шиттирлерин басымын кы-лырлар. Ону шын шилип алырыңа дузаларың — комсомол организа-цияларының хүлээлгези болур.

Комсомол организациялары Аны-яктар хүнүн политиктиг бедиң дең-гелге, солун болгаш хейлүг байдалга эрттирер сорулга-биле чорутса чо-гуур ажилдары баш үдөр көрүп бе-леткис. Чер-черлерге байырлап комсомол хуралдары, митингилер, өскөсөңктер, хоочун салгалдык кижилери, бодурулгениң мурнак-чылары-биле укунураакшынар, спорт маргалдаалары, турдичи пакаттар, уран-чүлдүң көргүзүлгери, пионер-ниң шүтүм чыскаалдары, слеттары болгаш оон-даа эсе солун база аныяктыг чүдүлө болуп эрткилээр. Байырлапга уктушур ундурүлүзүн хүндүлөп сабыралары, хана солун-нар, лозун-планаттар аныяктарның

байырлашынын улам илергейлеп, кавстар.

Совет аныяктарының хүнүн рес-публика төвүңге база оңогай бай-далда эрттирип турар. Июнь 25-те маңа «Маадырлар бистиң-биле ка-ды» деп девизтик ада-биле эртти-рен революстуг, дайынчы болгаш күш-ажылы алдарың чектери-биле пахадат тилекчилери бодунуң рес-публика следунга чыгып келген-ер.

Беш хүн бурунгаар Ада-чурттуң Улуг дайынының эгелээниңден бээр 25 чыл ою болган. Аныяк-есени оң аас-кеңиктиг келир үези дээш амы-танын берген маадырларны казна-даа уттай чорутуур. Слеттүң кирижи-чилери бөгүн маадырларны каптап санып, Ада-чурттуң Улуг дайыны-ның шалдарыңа амы-танын салган Тываның дайынчыларының турса-калыңа чектер салып, даңгыраң хүлээп алырлар. Слеттүң кирижи-чилери база хоорайың чус-чус аныяк-тар партианың Топ Комитетинин Политбюро некижүүнеринин, маадыр комсомолчуларның чуруктары, ло-зун-планаттар, чектер-биле дерит-тинген колонналарга хоорайың ку-дучулары-биле революстуг болгаш дайынчы ырлары ырлап эрттер-лер.

Июнь 26—Совет аныяктарың делегейиң бурунгаар депшилгелиг бүгү аныяк кижилери-биле ачы-дуң-малымын эл-наарымын басын-канынң өөрүлүзүниң хүну. Деле-гейиң ажилы чоннарың бурун-гаар депшилгениң шалтыктарын өрөлдөп турар америк империя-

листерге уур совет аныяктар боду-нун үнүн күштөлдүрүп турарлар.

Бөгүн бистиң чуртувустуң аныяк-есени хосталга дээш маадырлыг де-мисеңип турар ыетнам аныяктарга бодунуң ачы-дуңмалыңы байыр-лап катан илередир.

Совет аныяктарың хүнүн чүгө бистиң чуртка эвес, даштыкыда бис-тиң өңкүрүткис база демделеп эрттирерлер.

Бодунуң байырлап үткүп тура, Тываның оолдар, кыстары бодунуң мурнунда салдыгын сорулгалары-н эң билеп турарлар. Республиканың 23 муң некижүүнүң комсомол ор-ганизациянык сорулгалары «ВЛКСМ-ниң XV съездинин ажилының түң-нелдери болгаш областкы комсомол организацияларының сорулгалары» деп айтырыгы чугаалашкан комсо-мол обкомунуң II пленумунуң шит-тирлеринде тоа көргүзүнгөн. Сал-дыгын сорулгалары күөсөдир-биле комсомол организациялары бүгү кемчеглерин ап чорудар.

Эргим немичүчүлөр! Совет аныяктарың хүнүн тава-рыштыр комсомол обкомунуң бюро-зунуң мурнунда солерге изиг ба-йыры чедирбашаң, чогадычы күш-ажылга база өөредилгеге чаа-ча чедишкениңерлиг, кан-надын болгаш аас-кеңиктиг болуруңарны күөдөм.

Д. ТИИМЕР, ВЛКСМ Тыва обкомунуң пропаган-да болгаш культура-массалыг ажил-дар талазы-биле секретары.

Төре херээн большевиктер баштап келген Төрзөн черде чаагай шагы туруп тур бис.

Өөрүшкүлүг чалыны назын алдын өегин Өштүг халап дайын өртү тегербезин.

Кижилерниң катан келбес чуртталгазы Хилинчек чок ишчи болуп, истиг артсын.

Хоор чоннун келир өйү салым-хуузу.

Коммунизм бединдиге дөгүп олур.

Партия, Партия—башкарыкчы күжүвүс, Базым санай тилелгеже аппарат чору. Ындыг шынныг Ленинни Партияны Ырак чокта ишчи чоннар ырлажып тур.

З. НАМЗЫРАЙ.

Серемчиде хорамча чок

Кызыгаарың заставамы

Кыдыг болгаш хаймы черде

Мичангаштың бижын чагаам

Мича дораан четпес, авай—деп, шүлүктүнүң бижээн олуттарын сагынышаан, кызыгаарың И кезеңге чедип келдим. Айтырып, су-рапал чорамын дара-биле ужура-жып, мендешкеш, келген херээм дугайын чугаалап бөөрүмге, бир би-че сержантыга кезектик тергинне-рин клубка келдир деп даалта бер-ди.

Боду шала акшыз-даа, чугаа-кыр, эрес кашпалайы шырайында-на илден подполковник, база ийи офицер-биле хөөрежи олур мен.

Удаваанда, даалта күөсеттинген дөөрениң илеткеп, демги сержант чедип келди.

Клуб. Ук көөсетки тергиннери чыгып келген боду. Оларын-биле мендешкеш, келген херээм дуга-йын кыскамы-биле тайлырлар бер-дим.

— Сержант Федор Стрельников-биле-ле хөөрежи көрүр — деп, бир улуг карактарлыг сержант чу-таалай-дыр.

— Чок, Ефрейтор Александр Бу-знецовтан ага-ага дөре ийин. Ол комсомол аге организациянык се-кретары кизи ыскажыгай—деп, мези чоогумга олурган биче сержант саваалдым.

— Че, Сержант Федор Стрель-никовтан ага-ага-ага, оолдар—ди-дим.

Чингезек мага боттут дайынчы-биле хөөрежи бердим. Ол Курск обла-

зынга төртүтүнгөн, школа дооска-нынын соонда шахтер болуп ажил-дап тура шеригте келген ар болду.

Ол-ла кезекте албан эрттирип ту-рар Оли база-ла тергиниң диктен-дайынчы. Ол кандыг-даа даалгалар-ын өй-шанда күөсөдир, бодуң да-дыккан дайынчы болуп турар.

Улуг сержант Леонид Жигалов-ский-биле хөөрежи бердим. Ол ме-ханнизация училищени дооскаш, трактористип турган, а шеригте келгеш, истекчи ыттарын инст-руктору тускай эртемини чедиң алган дайынчы болду. Жигаловский—«Да-йынчы политиктиг белекчилди тер-гинин». Бодум украин кизи болгаш Совет Украинаның чечен чогаалы-ның классиктери Иван Франко, Та-рас Шевченко, Лесь Украинка олар-нын чогаалдарыга чалымна-на ыскажам мен — деп, ол чугаалам.

База бир таварылга. Биче сержант Владимир Лисенко хайгылга турда, шоочалыг магазин чанынга чүкө ма-шиннаы маңап келген. Машинага олурган пассажирлер дүргени-биле дүжө халышкан, магазини ажит-каш, аны-буру баранары машин-нага чүдүргөш, аргаже утгай хал-паннар. Медээ дем-не бердинген. Ис-текти ыттарды дайынчылар оорлар-нын чер-даа алыспааннар.

Ефрейтор Александр Бузнецов со-дун дайынчы. Ол—кезекте комсомол аге организациянык секретары. Шеригте көөриниң мурнунда тургун талазы-биле инструкторлап турган.

Совет кызыгааржылар-биле хөөре-жи олурарга, сагыш-сеткилд дол-дурп, чоргаларды хайыктырып келир чүдүлдер-ле хей. Оларынк дөргүл-төрөдери, душтук кыстары хүн бүрү чагаа дамыштыр амыр-мени-зин айтырып, келир шагын четтик-пейи маңап турарлар. А оолдарын сагыш-чүрөөн:

Чекетелген Волгага ыңчан Шеригдиге мени үдөп каан сен Холум тулуп үдөп каан сен, үдөп каан сен — деп ырыны олуттарын хей-аыт кирип, үдөп айтканга черин оларын карактарыга чуруп көзү чугаажаң.

И кезектин дайынчылары эл-ва-йралыг, кадыг-бертеге дадыккан өрлөр болду. Дайынчы кызыгаары камгалаарынын херериге моюн ийи чаа-чаа чедишкениңер оларга кү-зөп каалынар.

М. ДОРЖУ,

«Шынныг» тускай корр.).

Демиселдин эгелзэн черинде

Школадарың следунга белеткеп бистиң районга барык чартык чыл бурунгаар, башкылар коллективте-риниң саналын бугаар эгелзэн. Бо төгүлүг болушуну Совет эрге-чагырганың 50 чыл оюнга турса-кааткан. Оң болуп эрттер черин — Бочетов суурну шилип алганы ана-ла бир таварылга эвес. Хосталганы чедиң алыр дөш Тывага бир дугаар тура-халымын борта үгөң. Бүгү-Тываның бир дугаар Ундэлектич хуралы база-ла бо суурнуң амы ту-рар черинге болуп эрткен. Келир хосталгалыг чырык үе—дөш демиселге амы-танын оскунган ма-адырлар партизаннарга турсакал ол суурнуң ортуңда шөдө мөңгөзи-биле туруп турар.

Аныяктар — беш чыл дээш демиселчилер. Хоочун сал-галдың чаагай чанчыларын эдербишаан, олар күш-ажылга, өөредилгеге, дайынчы херектерге чедишкениңер-лиг болуп турарлар.

ЧУРУКТА: Кызылдың авто септелге заводунун мото-ризи, мурнакчы бодурулгечи болгаш хей-инитичи, комсо-молчу Борис Кожевников амылдаар черинде.

Фото Ал. ДАРЖААНЫ.

Олар эвес болза...

«Аврораның» матростары, Аныяктар корчагыннер Амы-тын чок тулчуп тургаш Амыг хүнүң чаалап берген.

Олар эвес болза, Хосталга-даа кайын турар.

Баштайгы беш чылдарда-даа Башкы ГЭС-ти Днепрге, Амур хемге хоорайны Аныяктар туруп берген.

Олар эвес болза, Хожудангай турар ийик бис.

Матросовтар, кошевоилар Мага-боду — херээ-бисе Фашист оыктан бисти дуглап, Багананы ужуртпааннар.

Олар эвес болза, Космосче-даа ушпас ийик бис.

Амыг хүнүг аныяктар Адаларың алдарыңга Дөзөп салган уламчылар Төдөткитлер, чоргаараар бис.

Олар эвес болза, Коммунизм тургустунмас. Б. ХӨВЕНМЕЙ.

(Улаңчызм. Эгең № 149 «Шымда»).

—15—

Колхоздун казуун кичи сыңмас. Эштин суду арагачыларын, чалгапайларын шийткен. Херектенер саядайында куу арманын, ууштагы берген кулактын, карактарында адаа халбайын баткан, холдары сирилген, уузу ар, оң чамында бозуугей арынын карактары дедирленген, толдаар олурган. Чочке дорт көрсө. Узар бугалар ышмак, хыйкыраары-ла хей. Оозун бодаар, өөрүнүз мурунуга улуг-ла эпчюксуну олурары ылде.

— Суд келди, турунар—дээн соонда клуб ишти хаймын уген. Кезек муркымны соонда олурарымны айтышкымын келген, аз баа-ла хөдөлгөй эгелден.

«Херектенерни» балдыры судга мыш ышмак сирилеп, карактары туманналган, чоттуну, дүрбүнү алгаш, катан-катан суд столучке көөргө, үзгөдө хөдөөжөнөр. Ыйлычым, эгечини деп бодап, «Чүү дээр, канчаар агарар» деп, угаанымда сагым-сеткили коптарып олутуңганар. «Херектенерни» кайы бирөөнүн бичин уруу агазында чоокшупал келген:

— мында чүгө олурарын ол боор, ачай, чүгө хей кийилер-биле кады олурбайын ол, дөө алам-нын чамында хос сандай бар ышмакыл—дигеш адырмаласты бээр, «херектенер» бакшы улам-на халайтын бадмырыкканар.

— Эш судуңу аякылан эгелээр дур. Судугу херөөн башчар кийилер—хөдөөжөнөр чөдөлөңгөй дургаала Байлак—мен, узус төзөлөрү Аяна Нормай болгаш Алдым-кыс. Бистери та-нымса кичи кым боор? Мындый кийилер силерни херөөн көрүңгө дурдаар, хомулар чү-вөөр бар бе, херектенер Сат Бирлей болгаш Саггы-Бадрыра?

Дымналар-дынаабас үн-биле «херектенер» чүгө чо-чо-чо-чо!—дигешкенер.

Хойнүз бурундакым эш Сат, силерге удураары чүгө бар бе?

— Эш суд даргазынга, улус төзөлөрүгө мен-де удураары чүгө чо!—дигеш олутуң алган.

—16—

— Эргим эштер! Эш судуңу мурунда бистин ийи колхозчуларымыс, кожа чурттап, Дөргүнүз суун дегне ийи турарымыс Саггы-Бадрыра болгаш Сат Бирлей таварышкан олурар-дырлар. Боларын хойнүз суду-биле шийди турарымыстың ужуру мындыг. Бүгү колхозчулар, улуг-бичеги, кырган-дженги, эр-хөдөөжөнө дивейи, колхозтун экономиказын көдөр, оң-биле чонук амыдыралын сегидерини, оран-чурттуз мурунда хүлөөлгөни хажык чонка күсөдирини демиселин дүң-хүн дивейи боттаңдырып турунда, бо ийи мыдыр арым-даа чок, уруг-дарым түрүп турганда арага хавы болган, аякыл кылбас, чон билер. Партокмун, колхоз башчар чери-нин, кожа-хөлбөзөннүч чугаазын херекке албас, бистин суурда сандарааккын үндүрүп турарын куш-аимыга киришпес, чүү-хөзөү сандып ижеринге-ле ой, мындыг байдалга кирген эштер-дир. Боларын ам канчаар, ол, эштер улус бе азы боларың-биле эптежип турар бис бе? Эш судуңуң хун айтырмы бо-дур!

— Каям, дарга, мен каш чүдөдөн чугаалап-тайн—дигеш. Чамыдак тура халаан.

— Болур, болур.

— Шымда-ла дыма-ла хораның-дыр! Бүгү колхозчулар хойнүз херээ дөш дүң-хүн дивейи демиселин турунда, бо ийи арага-хыммтаан чалчык-бууук кылган, аал-оранын дорамчылаан, анык-өскөнөргө багай чикеп көргүскөн, орта өвөс чүдөлөр бо! Саналым: боларын чүгө кылбас мангыстар дөш «Ырбанадыр», ол-ла. Оон башка боларын канчаар, дегилген хойнук, эдөргө-көй кылыр эвес!—дигеш олутуң алган.

— Ол-даа шым, шым! Манаа боларың чыды бешти турбазы, ырма сынган, сууру, колхозту буржартаткан хейлерин хөдөөлөр, сымар—дигеш кийилер аякыл доган.

Оон дымнаш «херектенер» баштары шуут-ла халайып баткан. Агадывас, дөвөдөс ара-жак, судга мыш дег, бирде деридип, бирде сир-лэн, камылаан олутуңганар.

— Чугаалаар дөргө чүнү тывар боор, ха-дун-малар, эргим шийткечилер. Мадаа көргүскөн чүдөдөр дооа-ла шым. Харымылар-даа чүгө тым-

—17—

пас мен. Ам-на шында-ла сөөлгү дилээм, кай-наар-даа чорутпай көрүр, ха-дунма. Моон сонгаар ха-терелин, колхозуңуң болгаш эргим шийткечилер, силер бүгүдөңүз мурунуга, ха-дун-ла багымын чок кылдып, куш-аимыңга эр-теден эгелеш киргизирини хүлээдим, ха-дун-ма, өршөз көрүр!—дигеш. Сат Бирлей бүд-дөйөйип келген карашын чажын чөй-биле чоткаш, шагажок олутуң алган.

— Мен баа-ла онза ханым-биле балдим. Шымда-ла, кайын боор. Ат болган кийи-дир мен. Мурунда башка-даа чорудум, ам уруг-дарым кымсыкай-ла. Кадаймы Мария артында му-ракчы саанын, уругларым школачы, өрөдөгөн эки. Мынчап турарга кайын боор? Силерниң мурунуга чүдөк-бууук болдум. Мээң ол бак чорутуум шийди турары чөп. Эргим эштер шийткечилер, ха-терелдерим, моон сонгаар мындыг чүвени кылбазымын хүлээдим. Ону ба-дыккаары-биле менэ кайдыг-даа аякылдан бе-рир. Чөдө эштерим мен!—дигеш, Саггы-Бадрыра олутуң алган.

— Моон моозунга кичи бузураар аргажок, каш катан даңгыраан бербөдөн деп, аваястыг ку-луг—дигеш сөстөр оон-моон шоолап-ла келген. — Чок-чоок, ам черде эки-ле билдим, кадай-лар суду дөргө кончуг-ла чүдө-дир. Кийинки ээ-сөөгүнчө чөдө бээр—дигеш, Сат Бирлей ыг-лап бадрырага, Саггы-Бадрыра эки оон-даа ар-тык өңөйлип олутуң.

— Чаа кандыгыл, эргим ха-дунма, ам баа-ка-тап бузураар, ыңай-бөз чорутпайн сагымды-рып бар бис бе?

— Бир тээ сөзүң берип, даңгыраан хүлөзү турар болаңда, бузуресе ажырас боор! Моу кайнаар бир черге шөңүз чорутар дөргө, өгдө хой чаш чүдөлөрүң канчаар, кым адыраар?—дигеш. Мария Саггы-Бадрыра наараңың чажы бүдөйөйип батса-даа, оозуң чотпайн олутуң алган.

— Кандыгыл, эштер, каймыңың-даа дуга-йында санал домей бе?

— Шөпөк көр, бир эвес моон сонгаар баа-ла ол ышмак бак чүгө үзгөдөй бераңеро, канчаар болдуңуз, мында дыка өршөз көргүзүп турбас бис!—дигеш. караан дөмгө ийи арагачылардан салбайн көзөк көргөш. Чигин ашак олутуң алгыра, өөрлөрү каттыкып каан.

Эш суду чансараалыкка хуралдаш, бир тээ «херектенер» бурууңу ханым-биле билин-геш, моон сонгаар ханым-ла бак аякыл-чан-дырдыр олутуң, болуңуң бүгү куш-шымда-ын колхозтун ийи аякымыга, боттарыңың уруг-дарың кийиздерингө бээрин хүлөөңгө бол-

—18—

гавда, шийтгы сагымдыраң донктаан — деп суд даргазы чарлаан.

Ону дымнаш «херектенер»—даа, чон-даа хо-лужа берилген, чамдыктары—көрдүңөр бе, моон сонгаар мынчап баар болдуңар, өршөз турбас, чончү шийтгымы кызыгарың-ла бол-гай—деп чагаан, чал-чаа-ла «херектенер» бооп олутуңганар ашмаңган, мындыг бак чүгө болбас деп эш-өөрү бузуреткилаан тургулаан.

Саггы-Бадрыра, Сат Бирлей, Сарылар Хап-мак ышмак каш-ла кичи колхозтун экономика-ын кошкан турганда, ону кедаркүрүңүз улугу, салдынып, ырбап, арага-хыммтаар байдалга ки-рип турунда, өөрү канчаан, үттеп-сугаарыңдан эгелеш, доңгуларыңа чедир хемчег көргүзүп тургаш эди алган. Ол үш аякыл-агыңже суна-дуп киришкен, «көзгө баккылаар» чай кайда боор. Кайтышкан аякыл-агыңже күжү чүгө экономика кедеринде эвөс, буздуңар, өскө-бартылаан колхозчуларың баа эди шийдариң-да деп чүгө моон баа-ла көстүр.

1964 чылдың апрельдин ортаңдан ашкан. Хүн карааның өткүдү оңа. Чажарыңа белеткеп каан, оң иштинде 150 та сугаттың чери ша-да-ла белең. Урезиң-хүнеңи, андазын-илиңи, трактор-чөпсөк, буга-сумун баа-ла белең. «Ча-жар ой келбөсө бе дөң бода-биле колхоз дар-галары довуракты адмштаан, черже удур бе-дилер октагылаан, эргектерин черже шийт-кейи кадылаан башып турганар.

— Кандыгыл, эш агроном, тарааның чажып эгелээр өйүсү чедип келбөсө эвөс чүгө бе?—дигеш, Пичен-оол баа-ла чери адмштай тыр-тып алган, далган дег, мажаан турган.

— Хүнүң чымыс сүргей, мындыг болза-даа чер ам-даа сок, далашкан херээ кандыг-ла болду—дигеш, Сотпа баа-ла бусталып чыккан довурак-ты аспаптан алган.

— Кожавис искрачылар тарааның шагда-ла чажып кааыткан, харын райком муракчы деп санааш, хүндөл самбыразында аскаң деп чүгү болду?—дигеш, Куулар Казылдаа хүлүмзүрү каан.

— Чажарга чүгү боор, даргалар. Урезиңизис, механизаторларымыс Чамыдак, Сат Грима сугар шагда-ла белең. Эрте чажыптарга, элекке үгө-гөш, чакыс соока, аам чажың халым кавис, намыңга алмаса канчаар. Токтугу элекке чап-наш, самбырада олутуң-дыр, күзүң келгеш, сот-ка олутуң чадавас—дигеш, Сотпа каттырмы каан.

Колхоз даргазы, парток секретары, агроном механизаторлар-биле сүмөлөгөң көргөш, кап

—19—

чылдың дуржулгаларың барымдаалааш, далашас, тарааның түзүк чажымы беш айың эгезинде чорудар деп донктааш, ам дөргөдө колхозтун өскө аякылдарың сундугуп кирипкен. Колхоз-тун активчелери, механизаторлар, хову аякыл-дакчылары таргаш шөлүчө урезиниң чоокшуду-ла, одаан белеткеп, чакыс таргалаңын хүч чүрүмүн донктадып турунда, Пичен-оолду теле-фонга кел дөң, мынар чүтүргө.

— Чаа дымнап тур мен, каймың иргт?

— Эргеледен Турген-оол-дур!

Пичен-оол — эки, эки, дарга—деп чорунда-ла, телефон дамчыттыр улуг сургаал келген.

— «Искра» колхозту, эш Токтугуңу кымы-тазын чажып дооскан дөш райкомдан, райкук-комдан хүндөл самбырада демделген, силер чоп кончуг саадап турарыңар ол боор? Силерниң хай-балар-биле эргелер чери ат болду, орта сен бе, эш Пичен-оол?—деп, адаа телефон дав-азы чарып чыгып кончупшун келген.

— Ол колхозтун чери тайга эдөңдө, чажыс Хадымдан ыңай болгай, бистин элениңиң чер болганда, аякыл бодавас бааа хорюк—деп чо-рунда, үстүк дарганың мынд да-ла барган, Пичен-оол кымын дам тутнаш, дыңнап-ла олутуң.

— Чакыс таргаша хожудуңу турарыңарны алгыра, адаа эвөс, райкомдун бөзүрүңа тургу-ар мен!

— Боро-биле кичи коргутуңар, ол дөргө ховтук эвөс, намың органдыр, черле кичи таварың чүдөөр сонсандрар!—деп чорунда, телефонун кылтыр кылдыр октаган.

Бите болганың соонда эргеледип саналы-биле райком хажымын мурун тараа чаштырган дөш искрачыларын экиңге, хайраканчыларын чөтөспөгө демделгеш, Пичен-оолду арты-да донгудуп каан.

— Ат болган, ам канчаар бис, дарга, эргел-дип агроном тарааны чажыңар дөш, амыра-пас болду, эгелер берейн бе—дигеш, Сотпа ма-лаар чыгып, даргазың чугаазын манаан тур-газ.

— Акжырас, дыма мугагадла!

— Бугун силерни, даарта мени донгулар, оон соонда чүрүм чок дигеш аякылдан аштаар диге, канчаарың?

— Манаар, манаар. Майың 23-те эгелээр. Черин шийги башып алдымыс, сугаттың черин чүң-даа тоовас. Доңгула-да канчаар, берге-ле чүдө-дир, мында-даа болза эки дүжү-түг болур болуусуна, доңгула-даа, күсүк тоо-рук ышмак, адырмын чаштай бээр мынаан, ха-ха-ха!

(Улаңчызм 4-кү арында).

НОГАН КУРЛАВЫРНЫ АЖЫГЛААР

Чөөн-Хемчик районун аякыл-агылар чеди чылдың сөөлгү чымында ээт, сүт, дүк бүдүрениң болгаш куруңгө садарың план-ларын чедириниң куусеткен. Мал ажылынын продуктуларын бүдүрени 1964 чылдаазында элөөн көвүдээр. Районун малчылары эки темпир-биле аякылдан турар дээрин бо чыл-дың беш айларынын түнөөлөрү көргүзүп турар. Ээт, сүт бүдүрениң чартык чыл планы куусетинип турар. Белеткеп пункттарыңче дүк-түң келири хүн келген тууду-на көвүдээр.

Районун колхозтары болгаш совхозтары бөрү-чүрү-чөсү башчыны кылгып турар болзажок, бар турар аргаларын кичээңгөйге ал көөр чү-вө болза, ол бургунараалашкынын темпирин ам-даа чавыс. Бир эвес чеди чылдың сөөлгү чымынын түнөөлөрү 1963 чылды-биле дөңсөөр бол-за, үстүңдө кылгынган түнөөлдө ба-дыткы бээр: 1963 чылда сүт бүдү-рени 2800,6 тонна турган болза, 1965 чылда 2803,4 тонна болган, ээт бүдүрени 1963 чылда 2169,5 тонна, а 1965 чылда—2165,6 тон-на.

Амгы беш чылда, малдын баш са-ны өстүрүшкөн, ээт, сүт, дүк бүдүрениң донктаамал көвүдөөшкөн хандырлар дээр болза, бар турар кур-лавырларын олуту-биле ажыглаары чугула. Ол курлавырларын бирөө-зинге доктаар бодавыс. Чугаа бол-за малды семиритинге, сүт бүдүр-ени көвүдөдиринге шыктары бол-гаш оларларын чөп ажыглаарынын дугайында болур.

Бистин районун колхозтары бол-гаш совхозтары мал ажылынын про-дуктуларын бүдүрени көвүдөдир талазы-биле чеди чылда салдыган сорулгаларын чедип ал шындаан дээрин демделгеш херек. Сүт бол-гаш дүк бүдүрениң азын көвүдээр чин чугаа малдын баш сааның өскө-ни-биле чедип алдынган, а оон про-дуктулуңуң бөдөннөдөн эвөс. Чүг-лө таргаша шөлдериниң күсөлү-биле мал чөмөрини бүдүрени чамдык аякыл-агыларга мал ажылынын про-дуктуларың бот-үнезин 15-тен 35 хуу чедир улагаттарыңа чедирген.

СЭКП-ниң XXIII съездинин сал-ган сорулгаларын чедириниң бот-таңдырада, мал ажылынын башка-рылаа бир азы көөр херек. СЭКП ТК-ның май Пленуму шыктары бол-гаш оларларын экижидерин мал ажы-лы хөжүдериң херезинге чугула сорулгаларын бирөөн кылдыр көр-гөн.

Шыктарын болгаш шынааларын экижидер, оларын чөп ажылаары бистин районун аякыл-агыларга баа-ла амыдыралы чугула чүгө бо-лур. Мал чөмөриниң байлак шыг-жа-мы—одаларын ажыглаары бис-тин районга чыл-чылда улам дорай-тап келген. Шыктар баа-ла тоомчага алдынас апаргылаан. 1959 чыл-би-ле дөңсөөр, 1965 чылда силөс бү-дүрени ийи катан көвүдөөр болза, ол-ла чылдарга сипен белеткээри ий-ден хай катан өвөөжөн. А чайгаар үгөн сипеннери ажылап тургаш, ээт болгаш сүт бүдүрени көвүдө-дирин аргалары эгертинмес.

«Тыва» совхозту кириштирбеске, районун колхозтарында болгаш со-вхозтарында 387,3 муң гектар чер бот-таңдыраткан. Оон иштинде та-рыга шөлдер 53,5 муң гектар (азы 15-ле хууу), сипен шөлдер 6,9 муң гектар (2 хууу хире-ле), артканы одалар. Ол одаларың кол-

дуу-ла сипен тайгаларда. Ынчаар-га Чыргакы Хөндөргөй, Манчурек баштарың чайлаглары амыдаа че-дир четче ажыглаттынмай турар. Эрткен чылы Манчуректин Ак-Адыр дөңсөөлөрүндө 500-600 гектар че-ре ийи сүт-бараан фермалары, беш кодан хой, ийи кодан анык бода мал чайлаан. Оон аңгыда «Тыва» совхозтун Кожээ баазынын дамчып сонгаар ажар хой малы баа-ла-ла Ак-Адырлап ажар. Чангыс черге малды ыңчаар мөөңдөөри ажык чок дээрин билбес кичи удуруткучуларда-да, малчыларда-даа чок болгу дег. Ын-чаа болза практика оң дөңсөөр

СЭКП ТК-ның май Пленумун шийтпирин — амыдыралы

талазын көргүзүп турар-дыр. Чыг-ракы өрү чамдык чайлагларга «Чы-раа-Бажи» совхозтун малы баа-ла сым-марлажып чайлааныңдан чамдык ко-данларын малынын дөңсөөр хире-лиг болган. «Искра» болгаш Ленил аттыг колхозтар чайлаглаашкын үе-зинде малын кызаа чайлагларга хой-у-биле сыммарлаштырып турар.

Чадананын ыш ажыл-агый черин шыгыны чөмөлөр үе келген. Ыш тарымлаагынын талазы-биле бердинген планын кууседире, белеңин, чогуң харааш, дыка хей мал одаларын улаш андазын-биле андагаш, ыш олутуң чарга. Оон соонда «Ыш тараан черге мал одалаптас» деп чараладар бижири. Оон кедерээ, шафшташ туруттар. Чадана хем-ник унун өрү «Искра» колхозтун шагдан бээр мал чайлаглаап кел-ген оймактары куруңе фондузунун чери деп сымда-биле кажы-даа ыш кеескен черлерде ыш турат каан-ган. Оон уламы-биле колхоз мал одаларынын талазы-биле кызыгдан турар. Чер куруңгөни, бүгү чоң-нук өңчүз болганда, мал одалардыр черлерин камгалавышкан, ыш ажыл-агыйынын, совхозтарынын бол-гаш колхозтарынын ачка-хөргөңгө-лөр болгаш күштерин мөөңдөө, хо-вү-шөл камгалаанын ыш тарым-лаагыңче чүгө угландырып болбас деп?

Шаанда тура мал чайлаглаап келген чайлаглардан аңгыда, оларын тур ажылап болур черлерин дуга-йын баа болаары чугула. Бисте 20-30 хонук иштинде оларын ажылап болур черлер хой болгай. Ындыг чер-лерин одамы кызын дөш херекке албайн баар чорук, бис болаарымыс-ка, шым эвөс. Оон уламында чам-дык чайлагларга хей мал сымар-лаштыр чорук болуп турар. Көш-тер, одалар планнаарда, ону эки бо-лоор болза эки. Ындыг черлерин ажыглаары чамдык шүүдөлөрүн болдураай аан. Орук үндүрер, тур-даа болза чурттаар чер кылды дөш чикетип ажылдар тургулаар. Ын-дыг-даа болза ол одаларың бээр ажык ол эвөөн чарыгдаларын черле дуглап шыдаптар.

Чөөн-Хемчиктин көдээ аякыл-агый бүдүрүлгө эргелениң тускай эр-темигилериниң саапал турары-биле алырга, чайгаар бүткөн одалар, шөлдер мал чөмөриниң ийиңи бала-засынын 70 хууун долдуруп болур аргалыг. Ол арганың чүгө чартык кезин ажыглаткыны турар. Ам районда малды чайлагларже үн-дүрери доозулган. Чайлагларын өт-сигени чагай. Ол чагай одалар

канчаар ажыглаткыны турары? Ба-гай ажыглаткыны турар деп чугаа-лаа чажы болбас. Бүдүрүлгө эр-те-линиң кол зоотехниги эш Жирнов мында деп чугаалаар:

«Бир эвес июнь-июль айларда инектерин хонукта 3 катан саар бол-за, инек буруу 2 катан сагынганга бо-дарага, 2—3 килограмм сүтү не-мей бээр. Ынчаарга чайлагларга инектерин үш саарың дугайын-да чугаа үш чыл дугурунда чоруп келди. Херек кырында үш саалдын чүгө 5—6 ферма 2—3 неделя дур-гузунда-ла чорудар турду. Ам болза барык-ла бүгү фермалар инектерин чүгө 2 катан сап турар».

Бо дугайында, хамыктын мурун-да, тус-тус ажыл-агыйларын тускай эртемнигилери буруулуг. Олар ферма-ларга эң-не ажыктыг хире чуруну доктадып, ажылды организастаар ужурулуг. Ынчаарга мал шагда-ла чай-лаглап үнө берген болзажок, чам-дык аякыл-агыларын зоотехникай эртемнигилери колхозтарынын, совхоз-тарынын, салбырларын төптөрүнө артып калгылаан. Оларын хей ке-дириниң кайда, канчаар тургустун-ганын, ынаар баар оруктарың кан-дымын, оларын кажан, канчаар со-лурун, орук экижидер дугайында чүнү кылырын беш билбестер.

Шыктарын болгаш одаларын эки-жидер дугайында хемчеглер районга ажылап кылгынган-ла болза, ол аякылдарын хөмчөдөй ажыл-агый-ларда мал чөмөриниң балансынын улуг-ла экижидип шылаас хире кылдыр сагындырар-дыр. Чижээлээр-ге, беш чылдың дугурунда төштер-де болгаш чаан үнүштерден 1800 гектар одаларын аштаар, 16,6 муң гектар олар шөлдерин илиртээр. Ол болза бүгү олар шөлдериниң 5-ле хууу-дур. СЭКП ТК-ның май Плену-мун мал ажылын хөжүдериңин талазы-биле шийтпирлерин куусе-дириниң эрге-ажыктары ол аякылдар-дык хөмчөөлүн көвүдөдирин негез турар.

Ажыл-агый бурууңгө чөмөргө баазың бот-үнезиниң тускай ре-зештинин бээрин орадашпайн тур-бис. Тарымал сипеннерин ужу-ру-лазын бичелдип болбазы билдингир. Ылаңгыя сипен далганы кылырыңга олар аажок херектиг. Силөстөөр ку-руузыңың бедик дүжүдү дөш ту-руштуг демсидери баа-ла чугула. Ынды болза-даа чайгаар үгөн си-геннери ажыктым-биле ажыглавын тура, мал продуктуларыңын бүдү-рүлгөни көвүдөдир болуңмас дээр-ин черле утас болза эки, а эң-не кол чүвө—продуктуңуң бот-үнезиниң чик болуру болгай.

Колхоз, совхоз бурууңгө шыктар-ын, одаларын гектар бурууңуң чөмөргө эдириниң саапал ун-дүрер, мрак одаларга бүдүрүңгө ээтиң, сүтүн бот-үнезин саапал ун-дүрер үе келген. Ынчан оруктарың экижидерин, көвүрүлгө кылырың-га, олар сугландырыңга чеже ач-ша-херекти чарыгдаларың ажык-тым, азы ажык чогу тодарай билди-не бээр.

Чамдык аякыл-агыйларын уду-руткучларынын болгаш тускай эр-темигилериниң ажыл-агыйың эвөс чо-руундан бистин ногаан курулары-мыстың адык байлаа четче ажыглат-кымын турар. Районга мал ажылын шыпкын саймаларыңга ону ап ажыглаар херек.

А. ТЕБЕНИХИН,
С. ПАВУ.

ДОПЧУЗУ-БИЛЕ

ПАРИЖ. (СЭТА). Чылда 1 мил-лион тонна хире бөзүн болгаш 2 мил-лион тонна дизель олар чүтүп бүдүрер талазы-биле комплекслик тургузулганы Совет Эвилелиңе бөр дугайында дугурулга Фран-цияны фирмаларынын «Месса» каттыжымпыкының болгаш «Ма-шинимпорт» бүгү-эпел катты-жымпыкының азынга чардыган.

ХАНОЙ. (СЭТА). Май 21-ден июнь 7-ге чедир Муруу Вьетнамын Хосталга армияныын дайынчыл-ары Зиадин биле Куангтай можу-ларга болган тулчулукчулар үзөп-де 662 америк шериг албанылар-ын өлүргөн, балылаан болгаш ту-дуп алган. Ол дугайын ВПА аген-тис «Хосталга» агентилдин дым-намын барымдаалаш дамыткан.

БУХАРЕСТ. (СЭТА). Аджерпресе агентилдин дымнатканы-биле алырга, Румынияны Социалист Республканың болгаш Кыдат Улус Республканың партия-чаак төлөөлөрүн аразыңа болган ал-бан бөзүңүз чугалажымшыкыны Бухарестиге июнь 23-те доозу-ган.

КАИР. (СЭТА). Феодализмни ар-тышкыны узуулар талазы-биле тускай комитет феодализмни 12 от-бүзөңнү чери болгаш хо-регизин хандыр дугайында ший-тир маршал Америк дараала-жымын хөдөө хөдөө арган. Ол феода-лар агар реформалынын дугайы-да хойунуң ү

ЖЕМЧЕЛЕР БОТТАНГАН

—20—

(Эгеиз 3-кү арында).

— Ыйдым-дыр, эш Пичен-оол, билдирди, ам-даа маңар ишкан чүз. Демги эргелдеди агро-ному телефондоп олтурар чүз, шөгдө баар эвес, чакы бердиңиз—деп кай мей аян, дигеш Соппа үчө халай.

— Ат-ла түзө-дир аа? Кийи бодунун иници-атива-биле ажылдаа калдыг түзө боор. Кажан аңдарып чакырып, суггарып айтты берип олтурар, бе кийини угаан-болдун кайда түзө боор? деп бодааш, ажырбас партиянын ай-тыканы эсугаар-бот инициатива барымдаалар, бистин колхозу-стун хүдүн алганы—СЭКП-нин XXII съездинин шийитирлери баа-ла ми-ча деп өрөткөн—кылдыр бодайт. Пичен-оол паркомче баамчы.

Маймыл эгеш, Биекчек чакы чери шору-ла шыгыткан. Эртеги хүн херелдег черины тым-жы туманчалып үчү турган. Оңт-сөгөз эл-дээ дилес, кижим-ла түзө. Хайрыканчылар, мезгил Чымыл, трактористтер Күжүтөт Дөжөн-оол, Монгуш Шагир суглар беш конуктуң иш-теде пий даче-биле түзүп турган. Бода та-рааның чакы тарылганын доңуз алганыр. Бе-ке културалык тарылганын, агроном Соппа баа-ла агрономунун чуруму-биле, теленка-ны, кижилерин үлөй тургустан, боду дүң-хүн дилеиш аялалар арылган барып, селканын эдиш, шыгарып кызыртып кыял турган.

— Суггарып аң-даа элек боор ая, үчүп ке-лирип маңар силер кыялаң? Чакың тараа үчүп келеринге шыгы четтер бе, оолдар—дээш, Куу-

—21—

лар Казымдаа Викторга, Күжүтөт Коляга чедип келген.

— Шаа элек, элек. Белеткелги кылып тур-бис. Бугаңың дөзү-даа белен, кол бугаңа салаа сумунарың-даа тыртып алдымың, оуу дуглаар калбак кыштар-даа белен, боттарыңың хер-херекселдерин, иди-хенвис, аш-чемнис-даа белен—дигеш баштарың көдүрбейн баа-ла ажалдай боорлар.

— Каяңа суггарып билер силер ая?

— Агроном Соппа маңаа болгон чоң-ла чедип келер, айтты берген кижэ.

— Гектар санаңга беш тонна өдөк, 500 кг дем бир минералдыг чөм бааа халай бис.

— Аа, демги бир минерал дөзгө суфферфос-пат болбаамчы.

— Ийет-ийет, ол, ол—дигеш суггарыкчылар чаа-ла каттырып кааннар.

— Кандыг чүзү херелдей бээр болза меңа, ол эвес болза колхоз даргазыңа дораан дымнадыр эвес бе. Бистин дүжүдүстүң бугаңы силерини сугтамыңарда. эки ажылдаар болуңардаа кол-хозтун экономиказын көдүргөңнөр ол!

— Оуу билеп тур бис, дарга. Тараа чок болур-га, бүгү колхоз, оон экономиказы баа-ла хөркөк деп түзөңү кым билбес боор—деп, Виктор түн-дөй аарак чугааларга, Коляны бадыткан каа.

— Ыйдым-дыр, эштер, мең-даа халайгы, мең-ди-чаага!

— Байырым, байырым, дарга!—дигешениң соода дарганың тик караы аякты каршыңа.

— Эки, эш Өзлөймең, үлө бүтсүн!

—22—

— Экин, экин, дарга чорук чогууң! Чаа, дар-га кайың бээр калкың келген иргн, кыаңа со-зун түзө чү үргн?— деп оторол эвеноту Өзлөй-мең айттыркан.

— Сугтаг эвеноту, Виктор, Коля сугларга чор-тун. Чаа, аңа ат-ла түзө-дирең!— деп чорук каттырып кааннар. — Чап чаагыңаа чедир тү-нү-даа кылдырып чаап каан оолдар-ла болгай, ам дөзгө суггарып өй келтирип четтикпес олур-дар-дылар.

— Уваа! Кай кыдым-дыр аа?

— Ыйдым, кыдым. Чериниң аңдарымыңны бе-тинини суггарылаңыңа шагда-ла эрттирген. Ам уауру болза чулук суу келдире, сугтага кирер удуз болгай, ам суурга тураа ажырбас дээрим-ге, маңаа турар бис дигеш, хөркөк-дылар ийин! Силер чүз болдуңар эштер?

— Капуста, помидор, огурун ол-ол түзөлерини сугтар-расаалаңыңа тарып өстүрүп алганыңыңы көргө-не болгай силер. Отородуусту өдөк ми-нералдар-биле холуштурун алган, аңдарың, илтирлери, ооргалып чалдап алдымың. Ам эрте-ден эгелеш, сугту бадырып келдир, планывыс мынды.

— Ажыл-даа план эсугаар чоруп олурар ыш-кан чүз?

— Ийе! Мындаа паркомда, оон соода кол-хоз баштаар тернеден бадылап кааны, агроном Соппаның хүн-бүгү айтканы эсугаар чорудуп олур бис.

— Хер-херексел, иди-хеп, аш-чөм калды-гың?

— Биеки чүзө кайда боор, колхоз экономика талаан-биле бажың бөөргө, амыр чүзө ышкан чүз. Акша телевизоринге кирер дөзгө, мең безиң хүн түзүмү, ха-ха! Ам ай санаңда ийи удаа шалың алды, кижияң кыдырып-ла билер чүзө ышкан чүз моолар.

(Улаңчылыг).

Кызылдың 26 дугаар кварталында № 7 эл-сэд эрткен чылдың яп-ларыз ажылдаа кир-ген. Мында эл-сэд амырларын үш, урулар садынын ийи бөлү бөр болгон 120 урулар ха-ра туттуган. Устуне ЧУРУКТА: урулар са-дынын бирги бөлү ой-нан олтурар.

Ыңда амырлар хан-дырдыг комбинат ба-ла ажалдап турар. Хе-

ражиснер платан дая-рлар, атылган кел-гүшери «Коммунист-күш-ажылдык» брига-дазы деп бекит атты ийи чыа мурунда ча-лап алганыр. Алаңда ЧУРУКТА: оң талаан солагы талааже дая-рлар: Н. Корвин, Г. Соловьева, Н. Сухо-ростова олар ажал үе-аниде.

Таңдынын Кочетово суурга үш салгалдын слёду

Таңдынын школаты пионер-лериниң Октябрьн 30-сүз бол-тур оюнга уктутур белекээр чыгык — слёду июнь 19-та, эр-тептинги 11 шакта «Коммунист-күш-херел» колхозтун Кочетово суурунга — клуб чанында кызыл партиялар турасалыңы бели-лүп үчүп чидир поганан көк шыктың дал ортузунга эгеледи. Ук салтуу районо эргелешкен И. Кучун байырым сөзү-биле ажалган соода пионер вожа-ктың пионерлер дружиналары-н чыккалың эртерин чарлап-кан. Оон удаатканда чалалып келген ажаллар кызыл пөс-биле-леш каан ийдегир үчүп келди-лер. Оларын арамада СЭКП Тыва обкомунун бирги секретары С. К. Тока, чырдыкчыны ми-нистр С. А. Болдурун, комсомол обкомунун бирги секретары Г. Ч. Шарипов, республиканын шери-к комиссары, полковник П. И. Григоренко, полковник С. М. Дулакши, Совет Эмгекчилер Маалыры Х. Чүргү-оол, Н. Макаренко, Социалист Күш-ажылдык Маалыры П. Астафьев, хоочун кызыл партизаныр С. Билчир, П. Маалыр-оол, А. Ан-тупин, И. Корвин болгон Ала-чүртүтүз Улуг дайыңыңың киж-жичилери баа калыа ажал-агыттын муракчылары бар бол-тулады.

Оң-балаң чектериниң кара-чы-дай аарак долгай өргүзгөшөш, партизанырга турасалың ба-рынга пионерлер хүндүлөү эсуга-биле салгылап турду. Ында кы-зыл постерде мынчаар бижиги-

леп кагылаан: «Партизан ма-алырга алдар! А Гайдар аттыг дружинада! «Тыңаа Совет эр-те-кагырагың үчүлөшүп тургу-скаңарга мөңгө алдар!» «Гарла-шкың тузучушкунга кижикч чо-раан кызыл партизанырга мөңгө алдар! Элегестин ортуңаң шко-ладың... Ол турасалың ба-рынга дружиналар төлөзө-лери мөңгө алдарың оуун кысып улаураң.

1886 школачылар кижикчкел-пионерлер парадын Таңдынын районо шери комиссары майор В. А. Ерыкалов командылан, пар-тия обкомунун бирги секретары-н рапорту бериптерге, эш С. К. Тока мында ден кагылаады: — Экин, амыл-калың аян-чо-рүкчүлар! Билчир пионер слёду төңгүтү керде болуп эр-тип турар-дыр. Маңаа Октябрьн херээ долч кызыл партизаныр астарын чыла шаап түзүп чо-раан, Ленинн херээ долч кө-өрөңнөр, эки дымтаңдыр! Бистин Социалист Төрөзү түр-түзүс дегересиң!

Оон улаштыр пионерлерни рапортуң Бай-Хаак ортуңаң шко-

лазында пионер вожагы А. Н. Каверин нолчуду. Ында рай-он школачыларың бир чыл иштинде кылган ханык ажылы болгон моон соңгаарга сору-галары долчу болгон тодарты-бис элестеткениң.

Чалыс салгалчылар байыр чедирин, сөс алаң иштер болза, хоочун партизан И. Корвин, «Коммунист күш-херел» колхоз-тун даргаы. Ала-чүртүтүз дай-ыңың кижикчкел С. Б. Астафьев, пионерлер парадын колхоз башы оол, полковник С. Ду-лакши, Совет Эмгекчилер Маалы-ры Х. Чүргү-оол олар боттары-нмы долчу болгон ханык уткамы чутулаарыңа билип салгалчылар-га эки өөрөңнөр, дымтаңымы, спортка халыкчымын, совет туртка бериптен олар-эрес ха-маатылар болурун күзөң тура-лар.

Эш С. К. Тока амыл пионер-лерге мында деп байыр чедир: — Оргом аялуктер! Партия об-комунуң мурундалың өлсөргө ий-байыр чедирин түр мең. Бүгүн бистер көчүтүз улуг байырда-ла эр-тирпир турар-дыр бис. Амыл

салгалчылар силериниң-биле ужу-ражың Маалырың Күш-ажылдык Маалырың, хамааты болгон Ала-чүртүтүз Улуг дай-ыңың кижикчкел четиңиз келген-дир. Кочетов суурун бо-тур чериңе Совет эрге-чөгүр-ганың чаалап алыр дөз, кызыл партизаныр түзүп чоруп тур-ганыр. Кочетов суурун бо тур-рар чериңе Тыңаның арат чоңу-нун салың-чоууң плитирээдэ Улуг хурал болуп эртерин төөгү-лүт чедир-ди. Бо маңаарыңа чеге пионерлер слёду эртерип төөгү-лүт чедир-ди. Бо маңаарыңа чеге пионерлер слёду эртерип төөгү-лүт чедир-ди. Бо маңаарыңа чеге пионерлер слёду эртерип төөгү-лүт чедир-ди.

Комсомол райкомунун бирги се-кретары С. Серен-оол районон пионер организациямын ши-чир Кызыл түзүн эш өрө-дигелеш, чурумдуг, амыла су-лузуг болгон Ары-Бахш шко-лазын Павел Морозов аттыг пионер дружинасы. Элегес орту-ман школазыңа чаалап алганы

Слётка уругларның даңгыраа

Тыңып берген маалырыга, Тыңып атың маалырыга Таңдын чуртун пионерлер Даңгырааың берип тур бис. Алаңың адым шыкка. Айтты берген орун чакпас Тайып ушпас күштүлөр боом Дамылаа деп даңгыраага.

Октябрьн улуг херээ Оон-даа мый хөгүлөрдө Шыңгалдар атың шылаар Шыңгыс бис деп даңгыраага. Улуг таптан эртең-пошта Угаа кыпш өөрөңнели. Улуг удуз ийчир орун Улаар бис деп даңгыраага.

Партиямың херээ дээш, Билми Ленин херээ дээш Чүрөктерин бирлаңдыр Шүгүлүү деп даңгыраага. Адым даштып хаваргаже Ажылдаа деп даңгыраага. Туран ышкан чиге көргөш, Түзүтүр бис деп даңгыраага.

АФРИКАНЫҢ АМЫДЫРАЛЫҢДАН

ДАР-ЗС-САЛАМАНН КУДУМУЧУЛАРЫН АРЗЫЛАҢ

Африкага чедер берген хей са-нык туристер черлик аңдарың соңуурган көөрү-биле национал парктар-заповедниктерге бо-ла чоруттарлар. Ында африка чер-лик аңдар кижияң хайгаара-лында турар. Мында аңдар «чаа-жыг» берген болгон көрүкчү-лерин күзөлдүң-биле хүлүл аң турар ышкан кылдыр сагылды-лар. Ыңчалдаа-даа чүлө кижилер эвес, харын баа аңнар соңуур-галдык болуп турар. Чоокта ааа Таңдынының баймысалаңы—Дар-ЗС-Саламанны кудумчуларыңа бир улуг арылган көстүп келген. Хей кижилер хохорайга көстүп келген аңдарың бодалың буа-редилең-биле тааң билер берге турган боор.

КИЖИ ЧИР АРЗЫЛАҢНАР

Кижэ чир бир арыланыңа көстүп келген Африкада аң олаа болушкун кылдыр көрүп турар. Ыңчаларга Сингидо райо-на (Танзанийн төң кезиң) кижэ чир өөр арыланыңа тыма-лган. Олар түс черин чурттакчы-ларыңа хей кыжыңдарың таварыштырган. Кыска үеңиң дүр-гуаңда кижэ чир арыланыңа алды уруларын олтурган. Оң «дээрбелдерин» узулган чоң кыдырың-биле аңчыларың түс-көй болуп чоруткан. Чоокта чаа бир арыланың боолан өлү-рер аргалык болган.

АРЗЫЛАҢНАР-БИЛЕ ТУЛУЧУСУН

Чоокта чаа Чад Республика бис-ле Төң-Африка Республиканың аразында кымыгардан ырак эвес турар Амбисия көдөз суура-кыңа чурттакчылары бисе ары-ланыңың аразында ёзулут тулушкун болган. Калчааран арыланың африканың өөр ма-нычы халап келген. Чүлө ийи хүвүн дүргүзүңд арылаң-нар чөбүн беш хире баш маалы чок кылган. Шыдыжар аргак апарган африканың арыланыңа узуу халдашымын кылган.

Ыңчалдаа-даа оларга арыланың калчаалың-биле удулганын ту-руп берген. Калбааран тулуш-кунга бир арыланың алурун. Бир кадарчыны бооу чок бол-ган, ол боону өскө арылган үрөп каан чүзө-дир.

КРОКОДИЛДЕРДЕН ОВААРТЫНАР

Крокодилди эң-не хоралыг дайыңыңарың бирээң кылдыр саяап турар. Түс чериниң дыка хей чурттакчылары крокодил эл-бөз чеге боттарыңың оварың-ча чок чорувуңа уруңуңдан амылдан котараң. Бирде ка-тап Африкага крокодилдерин уауткаар талаан-биле улуг ма-наның чоруткан. Ыйдым болза-даа крокодилдериниң амылы ан-даа турбушаа. Чоокта чаа Эфи-опияда америк стаблн корпоу-нуң төлөзөкчигин Уильям Ол-сонун амылдан чарым, та-варышкан халаы ол амылдан балыткан турар. Нью-Йорк чур-тут Олсон Эфиопияның соңуу мокууу Эфиопияда школага ба-нымыл ажалдап турган. Олсон паста калыккыду Эфиопияның соңуу таалаында турар Гамбел хохорайгылаңа бодунуң иштери-биле кады эртеририни шийтир-ген алган.

Африканың Баро хеминиң се-рину суу кижини бодунуң халы-ла боор. Халаптыг чорук хем-тер болган. Эжиген соода Ол-сон сугну курлааңа чедир сүзүп тедер берген. дымтаңы турган чүзө-дир. Хемтер алгышканы соода ол суг дүвүчө кире бер-ген. Болушкун болган черден биче-ле ырадыр турган оң беш эштер аажок улуг крокодилди Олсонун аксында ызырып ал-ганын девилдешкн-биле көрүп каан. Олар алаа дузаламын араалашкан, ыңчалдаа-даа ола-дан 24 харыг башкыңың мо-чүзү чүлө полицияны дузала-ныл крокодилди боолан каан соода, дарааңдаа хүдө тып алган.

В. АСТАФЬЕВ, (СЭТА).

Солун чуулдар, Болушкуннар, Фактылар

ДОПЧУЛААРГА МЫНДЫГ

ОЛЧАЛЫГ БИЛЕТ

ПЕРМЬ областың Кудинск ортуңаң школазыңың бешки клас-зың өөрөңкчиги Валерий Шахов спорт, тапчакы садыт алган ош-шазыңың калдырышкыңа ийи лотерия билимди садып алган. Оларнык бирээң эң-не олаңдык билет бооп, «Запорожце» деп авто-машинка таварышкан.

ПЕРМЬ областың «Звезда» деп солунуң чоокта чаа мөдөзүңден алмаса, Шахов адышкыңа автомашинаны күзөп алган. Адым ав-томашина башкаар эргенч эканым дугааң. А Валерий аң дээринде адазың-биле кады мурунку олутка олтурар.

КОМУЗТУҢ УНУ ЫТЫҢЫР АПАРАН

Комуз — кыргыз улустун кыдыг хөгжүмү херексели. Оңу Кыргыз-кы театр иштелиниң мастеркалыңың ажалдашкы Шайдыма Исакон сайырагайышкан. Комузду электри чеккиңге чыптар-нарың эвес апаратты ол чолааткан. Ооржу мыттыг комуз ам күш-түг, мыттыр апарган.

Кыргыз АССР-нин Эртеннер академиязың корреспондент-ке-жигит, уран чүзү ишчилекши Азиз Салиев электрокомуз-биле ойнарың дөңкөш мыңа дээш:

— Бодунуң ынак национал хөгжүмүңу электри күжү-биле сай-зырагайышканы бистин хөгжүмүстүң тускай аяңың улам чараш кылдыр ажитканың-дыр. Бо чаа арылгы дузасың-биле комузтун хөг-жүмү аразын ажитканыңа даа чурттуң чоңу болган композитор-лар өөрбейн барып шыдаас бис.

ХООРАЙ-БИЛЕ ЧАЖЫТ ХАДЫ

Курган областың Ик хеминиң эршиңе хоор хады ызы бар. Оң казымы — 160 чыгмы. Бедий 35 ажыг метр, уңуңуң дөс талазы-ның чоңу 160 сантиметр.

Шаанда шагда ыңдыг хадылар аңа улау шөлдү ээлеп турган. Ындыг хадылар-биле 1616 чылда чакыла турар пуктуну тургус-кан. Ол пукт Курган хоорайнык эгезин салган. Ол үедең бээр ка-ды-ла бир ара-биле аркан ол улуг хады хоорайнык казымы чакыт кыжы болуп турар.

(ПМА).

Редакцияның АДРЕЗИ:

Кызыл, Шетякин — Кочетово кудумчуң, бажы № 3. ТЕЛЕФОННАР: Редакторун 24-63 редакторун ораалчыларыңы 35-24, 25-38, партияны амылара калыңыңы 23-54 агитация болгон пропаганда калыңыңы 37-13 сөзө ажыл-агый калыңыңы 21-47, улусту боттап кады корреспонденттер баа совет күргүзү болгон амылара калыңыңы 21-27, иштин информация калыңыңы 20-60, бухгалтерияны 31-75, корректор-ларыңы 27-41, Солун калейи барганда 32-75 телефонча кылаар.

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлениниң чанында олололо

эргелешкн типографияны

Тыва Трансагентилел

ТС-00915.

ПИОНЕРЖИ РАПОРТ

Таңды районунун пионер органи-зацииңың чөвүлениң рапорту бо.

Бистин районунун пионер органи-зацииңда 2325 пионерлер бар. Саяк-Шушенск ГЭС-тин дугарыңа херек-лектин дөзү районунун пионерлери болгон школачылары чүлө эртерин өөрөңкчө чымында 857 тонна дөңкү-дээс айлаан чымыл дугааңа, 2767 нияты тарып олуртканыр. 216 ка-хай дүгүн бөлүп чыккан болгон 14376 өргөңи өлүргөн. Колхозтарын бол-лаш советтарын — тарааным өкө-лөңү, колхозын эстүргөңе, тараа босу аштарыңа дузалажың, дымта-ныр хүндөргө 316 катон ажылда-нылар.

Ойрап буруз «Чаштанчыдаң чал-быны кылың» деп аттыг походоңа тускай даалганы кырышкың, оңу үр-үлүк күзөлдүп турган.

Школа саңында музейи, күш-ажылдык болгон дайыңың алдыр-кың булчуң, кенчик эрээди тускайлап тургустан, кыда лекцияларын коңуң, аң-чоруктарын эвелеп, Владимир Ильич Ленинниң ажыл аныдыра-ның дузайыңа кызылаарың ур-дугуңу чорудуп турар.

Хоочин коммунист болгон та-лааны дайыңың база Ала-чүрү дайыңың кижикчкелериң-биле катан ужуражың, оларнык мөдө-кадай төөгүлүг чугааларын дымчап эртер.

Төрөң черин эрши кезип, өөрөңи сорулаңың чакыс хүнүң болгон хей конуктуң 906 походоң чорут-каан, оңаа 6302 кыска кырышкан.

Пионерлер 2796 рубльдиң коңи-рамы чон ортуңаа мөдөредип, та-раткан. 876 концерттерни көргүскө-чөр.

Кочетов суурга болгон пионер-лер слёду Төрөң чуртка амыл-шылдың. Октябрьн улуг херээ-нин буауредил салгалчылары-ның өзүп, дорутуң ораныңың чайыңалчак херечпан болуп эр-ти.

М. КЕНИН-ЛОПАН.

саятарыңың ажылыңа дуза кадып, шифетчил турарлар.

Ланкы Оружиканың ортуңаа спорт ажылы табынышкыңың чоруп турар. Республикада болгон спорттук маршдаларың аян-бүрү хем-терлеме бистин спорттуктарың бир-ти болгон ийиң чегерик чедип өт-шылдароп уңгунер.

Бисте ала-даа тулуңаа чедир кы-зыл четтикчкыңың ажалдар бар. Пионер кижэ бажыңка, өскө дүр-ларын орамыңа-даа чораш, элдер пионер ола-да-ды деп доракка-ла көс-тү бээрин арат четкелек турар бис. Чалдык школаларда чурч-сакыла коошкы, ары-шөөр арат четкес, ажал-агыла халаңнаш чоруктар бар.

Салаан соруккамың күзөлдүп ий-даар бис деп сөзүвүстү берип тур бис. Төрөң чуртун төөгүңуң улаң хандыр өөрөңи, өскө чегерилиңи өңү-күдү эрши кезип таңыңар бис.

Совет эрге-камыраңың 50 харла-намыз болуп турда, бистин райо-нуң школачылары республиканың эң гөргөш школачыларыңың саңыңа кирген турар.

«Шын» солунуң редакциязыңа

«РСФСР-ниң адалыг эңчир» деп хүндүзү атты мөңгө тымыска-ның-биле холбайтыр ажал амыл-рамыңа моон соңгаар-даа чедип-кириверип болурун мөңгө күзөп, ба-йыр чедирин, телергемаа чоруткан эш-өөргө, төрөдөргө болгон алаш организация чедеринге чуректин ханымыңдан өөрүп четтиргениңиң өлгөргөшкөшпөөш, моон соңгаар-даа бүтү билиңниң, арга-чережигиниң чоңуң кадым даш харам чок бээриниң «Ш